

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/historia-z-ipn/215967,Marek-Klecel-Zeslaniec-syberyjski-legionista-pisarz-Waclaw-Sieroszewski-18581945.html>
01.03.2026, 02:37

Marek Klecel: Zesłaniec syberyjski, legionista, pisarz. Waław Sieroszewski (1858–1945)

Był najstarszym, a zarazem najdłużej żyjącym spośród pisarzy, którzy wzięli udział w zdobywaniu niepodległości. Urodzony jeszcze przed Powstaniem Styczniowym, należał do grona ostatnich zesłańców syberyjskich. Ten trzykrotny więzień polityczny doświadczył dwóch wojen, doczekał odrodzenia Rzeczypospolitej w 1918 r. i widział początek nowego zniewolenia pod koniec II wojny światowej. Waław Sieroszewski zmarł 20 kwietnia 1945 roku.

[Kultura](#)

20.04

Jego droga życiowa była symboliczna dla pokoleń, które po klęsce Powstania Styczniowego odzyskały nadzieję na odrodzenie Polski i podjęły działania wiodące do tego celu. Jest biografia Sieroszewskiego zarazem świadectwem jego niezłomnej żywotności, hartu ducha i umiejętności przetrwania w konspiracji i w więzieniach, na zesłaniu i w heroicznym zryw do walki na początku I wojny światowej. Jest świadectwem wytrwałości zarówno na polu bitwy, jak i w czasach pokoju, gdy uczestniczył w odbudowie państwa, był ważną osobą publiczną oraz jednym z głównych inicjatorów kształtowania się środowiska kulturalnego i literackiego.

Pozostał pisarzem poniekąd autobiograficznym, jego utwory są bowiem osnute wokół wydarzeń z własnego życia – od pierwszych powstałych na Syberii opowiadań o bytowaniu zesłańców wśród miejscowej ludności, przez międzywojenną prozę wspomnieniową o Syberii, po obszerne pamiętniki obejmujące prawie osiemnaście lat wygnania.

Urodził się na Mazowszu w zubożałej rodzinie ziemiańskiej, która po Powstaniu Styczniowym straciła większość majątku na skutek represji carskich. W młodości musiał zatem szukać innych środków utrzymania. Miał – dzięki pomocy dalszych krewnych – ukończyć szkołę w Warszawie, ale za nieprawomylne zachowanie na lekcjach rosyjskiego został z niej usunięty z wilczym biletem. Zmuszony do znalezienia zajęcia zarobkowego, pracował jako pomocnik w warsztacie ślusarskim, a później jako robotnik w zakładach kolejowych, gdzie chodził do szkoły przyzakładowej.

Jej uczniowie zawiązywali kółka konspiracyjne o charakterze rewolucyjnym lub niepodległościowym. Ponieważ zetknął się z kołem Ludwika Waryńskiego, znalazł się w kręgu zainteresowania policji rosyjskiej. Aresztowany, trafił do X Pawilonu Cytadeli Warszawskiej jako więzień polityczny. Miał wtedy dwadzieścia lat.

Osiemnaście lat na Syberii

Jeszcze przed zakończeniem śledztwa dostał wyrok ośmioletniej zsyłki na wschodnią Syberię za udział w buncie więźniów. W 1880 r., po dziewięciomiesięcznej podróży, trafił do Wierchojańska w Jakucji.

Po pierwszej nieudanej próbie ucieczki rozpoczął przygotowania do następnej. Jego polscy i rosyjscy towarzysze niedoli wykorzystali nadarzącą się okazję: do Wierchojańska trafili

amerykańscy rozbitkowie z wyprawy polarnej – z nimi ustalono, że trzeba popłynąć rzeką Janą do Oceanu Arktycznego, a dalej na Alaskę. Amerykanie dostarczyli plan budowy obszernej łodzi. Grupa Sieroszewskiego zbudowała ją potajemnie w pobliżu osady. Gdy wiosną lody ustąpiły, uciekinierzy wyruszyli niezauważeni w niebezpieczną podróż. Pogoń dopadła ich na wybrzeżu oceanu.

Po powrocie do Wierchojańska Sieroszewski został skazany na „wieczne osiedlenie” z dala od większych ośrodków. Eskortowany ponad tysiąc kilometrów do miejscowości Kołymsk (Sriedniekołymsk) na dalekiej Północy, omal nie zamarzł na śmierć. Później wysłano go do samotnych osad Jakutów. Poznał bliżej ich życie i obyczaje, wśród nich spędził dalsze lata w Rosji, co zaowocowało artykułem o tym ludzie opublikowanym po rosyjsku oraz pierwszą jego pracą etnograficzną Jakuty *Opyt etnograficzeskogo issledowanija* (Jakuci. Próba analizy etnograficznej) wydaną w 1896 r. w Petersburgu. Dzięki owemu wkładowi w naukę władze carskie zaczęły go lepiej traktować – otrzymał w 1892 r. paszport osiedleńczy umożliwiający podróżowanie po całej Syberii Wschodniej, a wreszcie zgodę na powrót do kraju. Tu ukazała się w 1900 r. poszerzona monografia *Dwanaście lat w kraju Jakutów*.

[Czytaj artykuł Marka Klecla *Zesłaniec syberyjski, legionista, pisarz. Wacław Sieroszewski \(1858–1945\)* na portalu przystanekhistoria.pl](#)

[Poprzedni Strona](#)

[Następny Strona](#)

Kultura

Artykuł

Wacław Sieroszewski w mundurze oficera legionowego, 1914 r. (fot. ze zbiorów NAC)